

Asia: VN/13936/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi passilain ja henkilökorttilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhusasiavaltuutetun lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja oikeuksien toteutumista. Osa tätä tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Lausunnossa arvioimme esitystä ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta.

Suomessa on Tilastokeskuksen mukaan 65 vuotta täyttäneitä 1,3 miljoonaa, yli 70-vuotiaita on yli miljoona ja 90 vuotta täyttäneitä noin 60.000.

Vanhusasiavaltuutettu kannattaa ehdotusta henkilökortin voimassaoloajan pidentämisestä nykyisestä viidestä vuodesta kymmeneen vuoteen. Tämä helpottaisi monen ikääntyneen henkilön asiointimahdollisuuksia ja arjessa toimimista.

Vanhusasiavaltuutettu on saanut lukuisia yhteydenottoja ikääntyneiltä ihmisiltä tai heidän läheisiltään vanhentuneen henkilökortin aiheuttamista vaikeuksista. Esimerkiksi peruspankkipalvelujen hoitaminen muutoin kuin verkkopankissa edellyttää voimassa olevaa henkilökorttia. Vaalien aikaan otettiin valtuutettuun yhteyttä mahdollisuuksista käyttää perusoikeutta äänestämällä vaaleissa, kun henkilökortti on vanhentunut ja sen uusiminen on ollut käytännössä hyvin vaikeaa tai mahdotonta.

Henkilökortin uusiminen on monelle ikääntyneelle henkilölle vaikeaa heikentyneen fyysisen toimintakyvyn tai puutteellisen julkisen liikenteen takia tai digitaitojen puuttumisen vuoksi. Asiointipisteet, joissa voi hankkia tarvittavan valokuvan tai käydä henkilökohtaisesti uusimassa

henkilökorttinsa, ovat monelle vaikeiden etäisyyksien päässä. Läheskään kaikilla ei ole läheisiä auttamassa heitä asioinnissa.

Digitaalinen asiointi ei ole kaikille käytettävissä oleva vaihtoehto. Kuntaliitto arvioi, että vailla riittäviä perusdigitaitoja on yli 16-vuotiaista 1,2 miljoonaa. Pelkästään yli 65-vuotiaissa on noin 500 000, joilta digitaidot joko puuttuvat tai ne eivät riitä itsenäiseen asiointiin. Arvio perustuu THL:n TerveSuomi -väestötutkimuksen tuloksiin (Vehko ym. 2025). Yli 85-vuotiaista noin 70 prosenttia ei itsenäisesti asioi sähköisissä palveluissa. Vastaava luku 75-84-vuotiailla oli 46 prosenttia ja 65-74-vuotiailla 22 prosenttia. (Vehko 2025a, THL, Terve Suomi -tutkimus 2024.)

Digitaalisten palvelujen ulkopuolella ovat usein ikääntyneet, joilla heikko terveydentila tai toimintakyky (Saukkonen ym. 2021; 2022). Osa iäkkäistä ei halua käyttää digitaalisia palveluja tai he eivät luota omaan oppimiskykyyn tai he kokevat, ettei kielitaito riitä digitaaliseen asiointiin eikä laitteita ja internet-yhteyksiä ole kaikilla (Rasi & Taipale 2020, Ikätekniologiakeskus 2022). Kaikkiaan 93 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä kertoo kokeneensa esteitä ja huolia sähköisten palveluiden käytössä (Sotkanet, THL).

Ehdotuksen kohdassa 5.2 todetaan, että valmistelussa on ollut esillä myös eräissä EU-maissa omaksuttu malli, jossa on mahdollistettu 70 tai 75 vuotta täyttäneille henkilökortin voimassaolo pidempään. Tällaista mallia olisi tärkeää selvittää edelleen.

Vanhusasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että henkilökortin uusiminen on tosiasiallisesti mahdollista kaikille. Vuonna 2024 eduskunnalle antamassaan kertomuksessa valtuutettu teki konkreettisia ehdotuksia henkilökortin uusimista koskien. On tärkeää jatkossakin kehittää erilaisia keinoja ja palveluja, joilla myös ne ikääntyneet, joilla on vaikeuksia liikkua ja päästä asioimaan, saisivat uusittua henkilökorttinsa.

Vuorela Marjut
Vanhusasiavaltuutettu